

-
:
/ / :
/ / :

بررسی فرسودگی ناشی از قضاوت در داوران ملی و بین المللی فوتبال ایران و رابطه آن با

میزان استرس

جواد غلامیان^۱ - سمیه گلزار - سیده مهسا حسینی - مهدی طالب پور

مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد آباده، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد آباده، کارشناس ارشد مدیریت

ورزشی دانشگاه تهران، استادیار دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

هدف از این پژوهش، بررسی فرسودگی ناشی از قضاوت در داوران ملی و بین المللی فوتبال ایران و یافتن رابطه آن با میزان استرس آنها بود. به این منظور، از دو پرسشنامه فرسودگی ناشی از قضاوت (وینبرگ و ریچاردسون، ۱۹۹۲) و استرس دآوری (ناسی، ۱۹۹۴) و همچنین پرسشنامه محقق ساخته مشخصات فردی که روایی آن توسط استادان صاحب نظر تایید و پایایی سوالات نیز از طریق آلفای کرونباخ (۰/۸۲) به دست آمد، استفاده شد. جامعه مورد نظر تحقیق، تمام داوران ملی و بین المللی لیگ برتر فوتبال جمهوری اسلامی ایران بودند (N=۳۵) که ۳۲ نفر با استفاده از جدول مورگان و به صورت تصادفی، تعیین و در تحقیق شرکت داده شدند. در نهایت از کل پرسشنامه های توزیعی، نرخ پرسشنامه های برگشتی قابل استفاده برابر با ۳۰ عدد (۹۳/۷۵٪) بود. در نمایش و تحلیل اطلاعات در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد میانگین، انحراف از معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون T مستقل، ANOVA و ضرایب همبستگی متناسب استفاده شد (P< ۰/۰۵). نتایج پژوهش حاضر نشان داد که حداکثر نمره فرسودگی شغلی برابر با ۱۱۲ و میانگین فرسودگی داوران ملی و بین المللی ایران برابر با ۵۲/۵۳ است که نشان دهنده میزان فرسودگی متوسط در میان آنان است. علاوه بر این، بین میزان فرسودگی ناشی از قضاوت ملی و بین المللی حاضر در لیگ برتر فوتبال ایران و میزان استرس آنان در سطح ۰/۰۵ رابطه معنی داری وجود دارد (P< ۰/۰۱۳ و $r = ۰/۴۵۰$). بنابراین، استرس، عامل مناسبی برای پیش بینی میزان فرسودگی ناشی از قضاوت در میان داوران ملی و بین المللی فوتبال ایران معرفی شد. همچنین این پژوهش نشان داد داوران ایرانی هنگام قضاوت، استرس زیادی دارند.

واژه های کلیدی

فرسودگی ناشی از قضاوت، استرس، داوران ملی و بین المللی، لیگ برتر فوتبال ایران.

مقدمه

فشارهای روانی شدید ناشی از ماهیت، نوع یا وضعیت نامناسب کار، به پیدایش حالتی در افراد منجر می شود که تحلیل رفتگی یا فرسودگی نام دارد (غفوریان، ۱۳۷۷). با افزایش فشارهای مختلف ناشی از شرایط فیزیکی کار یا برخی سیاست های سازمانی و غیره بر افراد، رفته رفته فرد دچار تحلیل رفتگی و فرسودگی در کار می شود. شیوع تحلیل رفتگی تعادل زیستی فرد را بر هم می زند و در نتیجه کارایی، بهره وری و در نهایت اثربخشی فردی و سازمانی را مختلف می سازد (کشتی دار و همکاران، ۱۳۸۰). از این رو، پرداختن به عوامل مؤثر در ایجاد و بروز پدیده منفی تحلیل رفتگی از دیرباز مورد توجه محققان علوم انسانی بوده است. اطلاعات علمی موجود نشان می دهد استرس های زیاد و طولانی مدت اثر منفی بر سلامت جسم و روح می گذارد و موجب تخلیه عاطفی و در نتیجه فرسودگی می شود (هندریکس^۱، ۲۰۰۰). در همین راستا تحقیقات انجام شده بر روی پرستاران، کارمندان بیمارستان، پزشکان، کارگران بخش خدمات و کارگران اجتماعی، معلمان، افسران پلیس و مربیان ورزشی و ورزشکاران، نشان داده فرسودگی شغلی با وضعیت معینی از استرس در ارتباط است و تحلیل رفتگی همراه یا پس از دوره های طولانی استرس به وقوع می پیوندد (هندریکس، ۲۰۰۰). در این راستا عملکردهای ورزشی نیز با ابعاد مختلفی از هیجان، خشونت، پرخاشگری، تنش و استرس همراهند (استراهلمن^۲، ۱۹۹۷؛ به نقل از فریمن، ۲۰۰۴؛ مسنر^۳، ۱۹۹۲) و میدان های ورزشی فرصتی را برای ابراز احساسات و عواطف ایجاد می کنند (کواکلی^۴، ۱۹۹۲) که ممکن است به بروز استرس ها، رفتارهای پرخاشگرانه و مسائل حاشیه ای منجر شود (فریمن^۵، ۲۰۰۴)، و فرد درگیر را دچار فشارهای روانی منفی و بدخیم کرده، نیروهای وی را تحلیل دهد، و در نهایت فعالیت ها و تلاش های وی را عقیم می سازد (گودرزی و کشتی دار، ۱۳۸۱). این استرس های طولانی مدت ممکن است تاثیر منفی بر جریان های روانی و عملکردهای شناختی مانند تمرکز، توجه، تلاش و انگیزش فرد بگذارد و حتی عملکرد حرکتی فرد را دچار نقصان کند (اسمیت^۶، ۱۹۸۶؛ مارک^۷، ۱۹۹۶). بنابراین فرسودگی بخش جدایی ناپذیر دنیای ورزش است (لای و ویگینز^۸، ۲۰۰۳).

قضاوت رویدادهای ورزشی نیز حرفه ای پرچالش، مهیج و ارزشمند است (وینبرگ و ریچاردسون، ۱۳۸۱) و داوران فوتبال در حالی مسئولیت نظارت و قضاوت بر اعمال و خطاهای بازیکنان را دارند که افزایش اهمیت

-
- 1 - Hendrix
 - 2 - Strahlman
 - 3 - Messner
 - 4 - Coakley
 - 5 - Friman
 - 6 - Smith
 - 7 - Mark
 - 8 - Lai & Wiggins

اقتصادی مسابقات فوتبال و نقش بسیار تعیین‌کننده داوران در درآمدهای حاصل، آسیب‌های جسمانی و روانی داوران را به طور فوق‌العاده افزایش داده است (اسکارسلی^۱ و همکاران، ۱۹۹۲؛ ماسون و لاول^۲، ۲۰۰۰؛ دانیگ^۳، ۱۹۹۹؛ سیلوا و رودریگز^۴، ۲۰۰۳ به نقل از سیلوا و فرناندز) و داوران در معرض سرخوردگی، بدرفتاری و بی‌حرمتی قرار دارند. از سوی دیگر، وینبرگ و ریچاردسون (۱۳۸۱) بیان کردند که تجربه مثبت یا منفی داور در زمین مسابقه، به رویکرد روانی وی در حین قضاوت بستگی دارد (۳). با این حال تعداد پژوهش‌های انجام شده بر داوران ورزشی، بسیار کم است (فریمن، ۲۰۰۴؛ باورز^۵، ۲۰۰۷) و در این تحقیقات، مشکلات و استرس‌های جسمانی داوران بررسی شده (لیچت^۶، ۲۰۰۴) و در مورد نقش مهم داوران در مسابقات فوتبال و به ویژه در مورد آسیب‌های روانی آنها تحقیقات بسیار کمی صورت پذیرفته است (سیلوار و رودریگز، ۲۰۰۳).

در این میان لیدبم و پریکس^۷ (۲۰۰۷) به بررسی «رفتار داور تحت تاثیر فشارهای اجتماعی: ورزشگاه‌های خالی ایتالیا و تمایل داور» پرداختند و نشان دادند که فشارهای اجتماعی ناشی از حضور تماشاچیان بر رفتار داوران فوتبال ایتالیا تاثیر دارد، به طوری که هنگام مملو بودن ورزشگاه از تماشاچی، به نسبت زمانی که ورزشگاه خالی بوده، داوران تنبیهات سخت‌تری را علیه بازیکنان به کار برده‌اند (۲۷).

داسیلوا و فرناندز^۸ (۲۰۰۷) دهیدراسیون (کم‌آبی) را در داوران فوتبال بررسی کردند. آنان پس از بررسی فعالیت داوران مشخص کردند که نوع میزان فعالیت داوران در مسابقه فوتبال معمولی (شامل راه رفتن، دویدن، سرعت و برگشت‌ها) موجب دهیدراسیون معنی‌دار (کاهش ۲٪ از وزن بدن) در داوران می‌شود که ممکن است عملکرد ذهنی و جسمی داوران را مختل کند (۹).

لن، نویل، احمد و بالمر^۹ (۲۰۰۶) در مطالعه کیفی به بررسی فرایندهای تصمیم‌گیری در داوران فوتبال پرداختند. آنها اشاره کردند داوران با صحنه‌های بالقوه استرس‌زای زیادی در حین داوری مواجه می‌شوند که بر تصمیمات آنها تاثیر می‌گذارد. از جمله این موارد فشار تماشاچیان، عوامل فردی، تجارب و عوامل وضعیتی مانند تعرض بازیکنان یا تماشاچیان است (۲۵).

-
- 1 - Scarselli
 - 2 - Mason & Lowel
 - 3 - Duning
 - 4 - Silva & Rodriguez
 - 5 - Vaverz
 - 6 - Leicht
 - 7 - Lidbom & Priks
 - 8 - Da Silva & Fernandez
 - 9 - Lane, Nevill, Ahmad and Balmer

دهمن^۱ (۲۰۰۵) در پژوهشی تجربی با عنوان «تاثیر فشارهای اجتماعی بر تصمیم گیری افراد: بررسی رفتار داوران فوتبال» با بررسی بیش از ۳۵۱۹ مسابقه طی ۱۲ فصل لیگ مقدماتی فوتبال آلمان (بین سال های ۲۰۰۴ - ۱۹۹۲)، دریافت هیجانانگیز بازی، رفتار تماشاچیان و علاقه به تیم خانگی، تصمیمات داوران را طی مسابقات تحت تاثیر قرار داده است. همچنین هر گاه فاصله تماشاچیان با داور کمتر بوده، فشار جو اجتماعی ورزشگاه و در نتیجه واکنش داور شدیدتر بوده است. وی اظهار می دارد این فشارها بر تصمیمات داور تأثیر می گذارد و در نتیجه نتایج نامطلوب داور در پی خواهد داشت.

هلسن و بولتینک^۲ (۲۰۰۴) در بررسی نیازهای جسمانی و ادراکی - شناختی داوران نخبه کمیته فوتبال اروپا طی مسابقات یورو ۲۰۰۰، به این نتیجه رسیدند که برای بهبود وضعیت جسمانی داوران، باید آنها را با تمرینات هوازی با شدت بالا آماده کرد و برای بهبود قدرت تصمیم گیری آنان در مسابقات، تمرینات ویدئویی پیشنهاد شده است (۱۴).

فولکسون و همکارانش^۳ (۲۰۰۶) عوامل مربوط به استرس و پرخاشگری را طی مسابقات فوتبال از دیدگاه داوران بررسی کردند. منابع استرس و پرخاشگری به ترتیب عبارت بودند: بازیکنان فوتبال، مربیان و تماشاچیان. نتایج تحت تاثیر سن، بینش و درجه داوران بود. داوران جوان استرس بیشتری داشته و داوران بدبین انگیزش کمتر و عملکرد بدتری نسبت به داوران خوش بین داشتند (۱۲).

ماسون و لاول (۲۰۰۰) به بررسی «نگرش ها، انتظارها و نیازهای جسمانی و روانی داوران لیگ مقدماتی انگلستان» پرداختند. نتایج، تفاوت چشمگیری را بین آمادگی جسمانی داوران و آمادگی مورد نیاز آنها برای فصل مسابقات نشان داد. بررسی های این محققان نشان داد از نظر داوران، آمادگی ذهنی و روانی داور طی مسابقه بسیار ضروری است، درحالی که استفاده از روان شناسان ورزشی برای کمک به کسب این آمادگی بسیار کم رنگ بوده است (۲۱).

در پژوهشی با عنوان «بررسی منابع استرس، فرسودگی شغلی و ترک شغل در داوران راگبی» که بر روی ۶۸۲ داور انجام شد، رینی و هاردی (۱۹۹۹) نشان دادند که ترس از آسیب دیدگی مهم ترین منبع استرس در داوران راگبی بود. نتایج تحقیق حاضر نشان داد فشار زمانی و درگیری های بین افراد از مهم ترین پیشگوه های فرسودگی شغلی در داوران است و فرسودگی شغلی و سن با ترک شغل ارتباط داشتند (۲۴).

1 - Dohmen

2 - Helsen & Bultynck

3 - Folkesson et al

کایسیدیس و همکارانش^۱ (۱۹۹۷) نیز در بررسی عوامل محیطی و فردی تأثیرگذار بر استرس داوران بسکتبال استرالیا ($n = ۱۳۳$)، بیان کردند که ترس از تصمیم اشتباه، ترس از بد رفتاری مربیان و بازیکنان و حضور افراد مهم، از عوامل مهم ایجاد کننده استرس در این داوران بود. آنها آموزش راهبردهای رفتاری و شناختی برای مقابله داوران با استرس را مورد بحث قرار دادند (۱۶).

مروری بر ادبیات تحقیق نشان می‌دهد که در تحقیقات گذشته بر فرسودگی شغلی در ورزش بیشتر بر تعریف فرسودگی و رابطه آن با زمان خدمت توجه شده و کمتر به عوامل گوناگون مؤثر بر این پدیده، پرداخته شده است (پیتراسزوک^۲، ۲۰۰۶). محققان به بررسی وضعیت جسمانی و عوامل مؤثر بر آن در داوران علاقمند بوده‌اند که امروزه این علاقه مندی بیشتر به سمت بررسی علل گرایش داوران به تیم‌های خانگی و اشتباهات داوران سوق یافته و هنوز جای خالی تحقیقات مرتبط با تأکید بر مسائل و مشکلات روحی و روانی داوران احساس می‌شود. این مسئله در تحقیقات داخل کشور به وضوح به چشم می‌خورد.

روش تحقیق

روش این پژوهش توصیفی، و از نوع پیمایشی است. جامعه مورد نظر تحقیق تمام داوران ملی و بین‌المللی حاضر در لیگ برتر فوتبال جمهوری اسلامی ایران بود ($N = ۳۵$) که ۳۲ نفر با استفاده از جدول مورگان و به صورت تصادفی با تخصیص متناسب، تعیین و در تحقیق شرکت داده شدند. در نهایت از کل پرسشنامه‌های توزیعی، نرخ پرسشنامه‌های برگشتی قابل استفاده برابر با ۳۰ عدد ($۹۳/۷۵\%$) بود که ۱۹ نفر ($۶۳/۳\%$) از آنها دارای درجه ملی و ۱۱ نفر ($۳۶/۷\%$) دارای درجه بین‌المللی بودند. پرسشنامه‌های استفاده شده در این تحقیق عبارت بودند از:

۱- پرسشنامه فرسودگی ناشی از قضاوت که توسط وینبرگ و ریچاردسون معرفی شده و برگرفته از پرسشنامه فرسودگی شغلی مازلاک (MBI) است و ۱۶ سؤال این پرسشنامه سه شاخص فرسودگی عاطفی، فرسودگی جسمی و فرسودگی نگرشی را مورد بررسی قرار می‌دهند. اعتبار درونی این آزمون از طریق آلفای کرونباخ برای هر یک از خرده مقیاس‌های پرسشنامه محاسبه شد و نتایج زیر به دست آمد: فرسودگی عاطفی، همسانی درونی $۰/۹۰$ ($\alpha = ۰/۹۰$)، فرسودگی جسمی ($\alpha = ۰/۷۹$) و فرسودگی نگرشی ($\alpha = ۰/۷۹$).

۲- پرسشنامه استرس داوری شامل ۱۲ سؤال در مورد گزینه‌های تأثیرگذار بر میزان استرس در حین قضاوت که توسط ناسی استفاده و معرفی شده است و بار دیگر توسط محقق بازنگری شد؛

1 - Kaissidis et al

2 - Pietraszuk

۳- پرسشنامه محقق ساخته اطلاعات عمومی و مشخصات فردی.

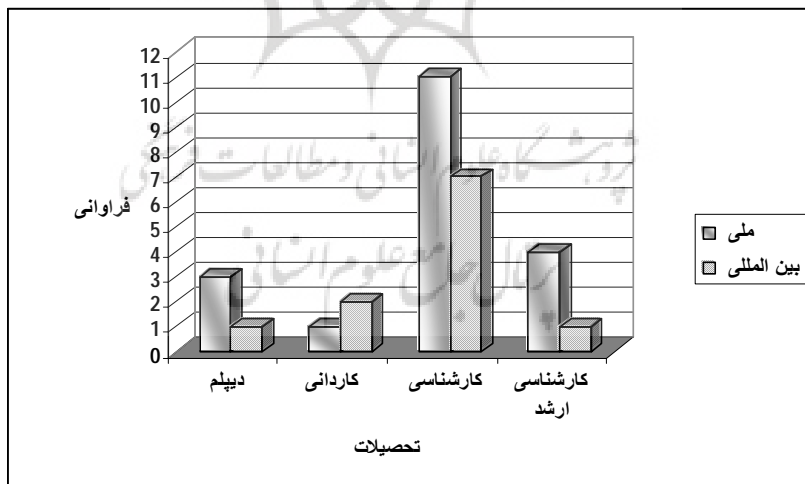
به منظور تأمین روایی ابزار این تحقیق از دیدگاه ها و راهنمایی های استادان صاحب نظر استفاده شد و پایایی سؤالات نیز از طریق آلفای کرونباخ (۰/۸۲) در مطالعه مقدماتی به دست آمد.

تجزیه و تحلیل داده ها در دو سطح آمار توصیفی (فراوانی، درصد میانگین، انحراف معیار) و در سطح آمار استنباطی از آزمون T مستقل، ANOVA و ضرایب همبستگی متناسب به کمک نرم افزار SPSS انجام گرفت.

نتایج و یافته های تحقیق

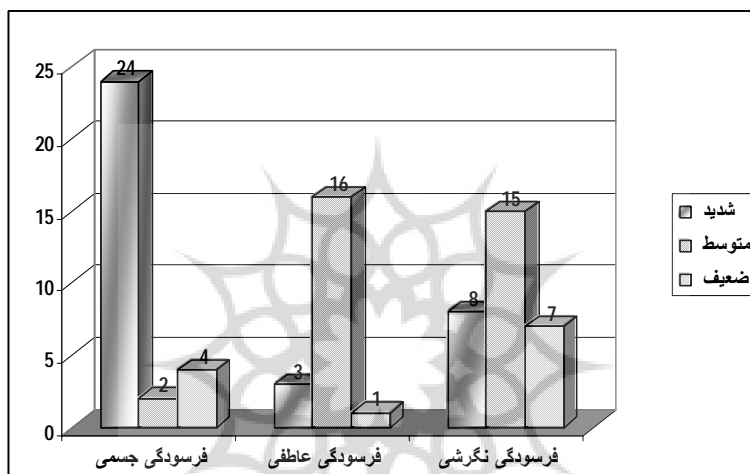
برخی از یافته های این تحقیق عبارتند از:

- میانگین سنی داوران ۳۶/۲۳ سال بود که ۲۳/۳ درصد آنها مجرد و ۷۶/۷ درصد متأهل بودند.
- بیش از ۷۵ درصد داوران ملی و بین المللی جمهوری اسلامی ایران دارای تحصیلات کارشناسی و بالاتر بودند (شکل ۱)

شکل ۱. بررسی وضعیت میزان تحصیلات داوران ملی و بین المللی ایران

۷۳ درصد داوران مورد بررسی شغل دولتی داشتند و تمامی افراد داوری را به عنوان حرفه جانبی برگزیده اند.

شکل ۲. بررسی وضعیت زیر شاخص های تشکیل دهنده فرسودگی شغلی در نمونه مورد بررسی

- یافته ها نشان داد میانگین سابقه داوری برابر با ۱۵/۱۳ سال بود که این میانگین در داوران ملی برابر با ۱۳/۳۱ سال و در داوران بین المللی ۱۲/۲۷ سال بود. حداکثر نمره فرسودگی شغلی برابر با ۱۱۲ و میانگین فرسودگی داوران ملی و بین المللی ایران برابر با ۵۲/۵۳ بود که نشان دهنده فرسودگی متوسط در میان آنان است.

جدول ۱. توزیع فراوانی آزمودنی های پژوهش بر حسب سن، وضعیت تأهل، سابقه کار، درجه و ...

استرس		فرسودگی شغلی		درصد	فراوانی	متغیر	
انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین				
۲۸/۳۶	۵۰/۶۶	۲۹/۳۶	۵۱/۳۳	۱۰	۳	۲۶-۳۰	}
۱۹/۴۶	۳۸/۰۶	۱۱/۳۶	۳۵/۲۰	۵۰	۱۵	۳۱-۳۶	
۱۹/۳۴	۵۵/۰۹	۱۶/۳۰	۴۷/۵۴	۳۶/۷	۱۱	۳۷-۴۳	
۰۰	۶۳/۰۰	۰۰	۷۱/۰۰	۳/۳	۱	۴۴-۵۲	
۲۱/۰۵۷	۴۶/۴	۱۶/۹۳	۴۲/۵۳	۱۰۰	۳۰	مجموع	
۱۲/۴۱	۴۴/۷۵	۹/۴۲	۳۸/۲۵	۱۵/۸	۳	دیپلم	تخصصیات
۲۷/۸۷	۴۹/۰۰	۲۴/۴۱	۳۹/۶۶	۱۵/۸	۳	کاردانی	
۲۳/۰۱	۴۸/۲۲	۱۷/۵۲	۴۷/۳۳	۵۲/۶	۱۰	کارشناسی	
۱۹/۴۷	۳۹/۶۰	۹/۸۳	۳۰/۴۰	۱۵/۸	۳	کارشناسی ارشد	
۲۱/۰۵	۴۶/۴۰	۱۶/۹۳	۴۲/۵۳	۱۰۰	۳۰	مجموع	
۱۲/۷۹	۴۴/۸۵	۲۰/۷۱	۴۴/۷۱	۲۳/۳	۷	۱۷ تا ۱۲ سال	سابقه دآوری
۲۳/۷۱	۴۴/۴۴	۱۶/۳۳	۴۱/۱۱	۶۰/۰	۱۸	۱۳ تا ۱۹ سال	
۲۱/۰۷	۵۵/۶۰	۱۶/۷۱	۴۴/۶۰	۱۶/۷	۵	۲۰ تا ۲۵ سال	
۲۱/۰۵۷	۴۶/۴۰	۱۶/۹۳	۴۲/۵۳	۱۰۰	۳۰	مجموع	
۲۰/۸۳	۴۸/۹۴	۱۸/۴۹	۴۳/۶۳	۶۳/۳	۱۹	ملی	
۲۱/۶۹	۴۲/۰۰	۱۴/۴۹	۴۰/۶۳	۳۶/۷	۱۱	بین المللی	
۲۱/۰۵	۴۶/۴۰	۱۶/۹۳	۴۲/۵۳	۱۰۰	۳۰	مجموع	
۲۲/۶۹	۴۴/۲۸	۲۰/۷۸	۴۹/۱۴	۲۳/۳	۷	مجرد	وضعیت
۲۱/۰۵	۴۷/۰۴	۱۵/۵۵	۴۰/۵۲	۷۶/۷	۲۳	متأهل	
۲۱/۰۵	۴۶/۴۰	۱۶/۹۳	۴۲/۵۳	۱۰۰	۳۰	مجموع	

همان گونه که در جدول ۲ مشاهده می شود، در بررسی روابط بین متغیرهای تحقیق و مؤلفه های جمعیت شناختی، تنها بین وضعیت تأهل با فرسودگی عاطفی ($P < ۰/۰۰۱$ و $r = -۰/۵۶۸$) و فرسودگی جسمی ($P < ۰/۰۰۵$ و $r = -۰/۴۲۷$) ارتباط معنی دار و معکوسی یافت شد.

- هر چند بین میانگین فرسودگی داوران ملی (۵۴/۶۳) و بین المللی (۵۱/۸۲) تفاوت وجود داشت، اما این تفاوت معنی دار نبود.

جدول ۲. بررسی ارتباط میان متغیرهای جمعیت شناختی با متغیرهای تحقیق

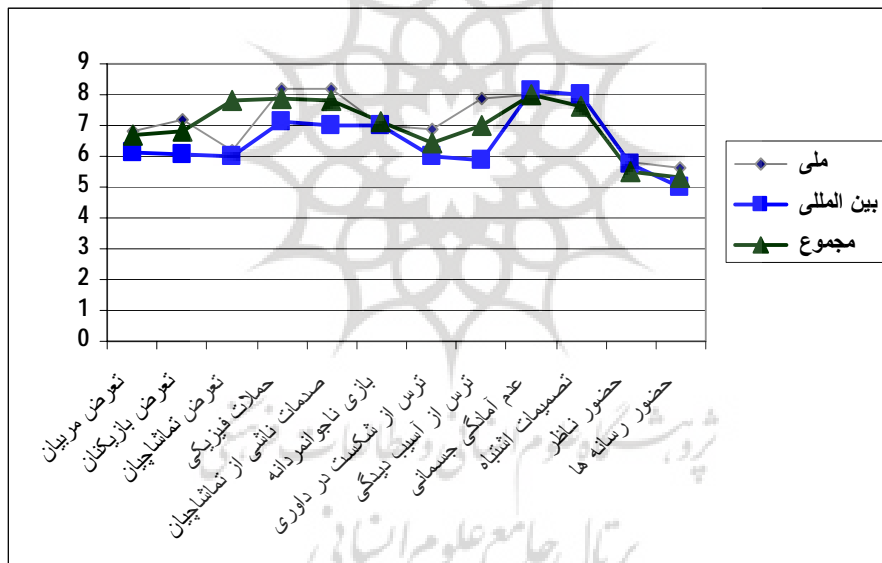
متغیر	فرسودگی عاطفی	فرسودگی جسمی	فرسودگی نگرشی	فرسودگی شغلی	میزان استرس
سن	۰/۰۹۹	۰/۱۲۵	۰/۱۹۹	۰/۳۱۵	۰/۲۶۹
تحصیلات	۰/۱۷۳	۰/۰۷۲	۰/۵۱	۰/۱۵۶	۰/۰۵۳
درآمد	۰/۲۸۶	۰/۲۶۳	۰/۳۴۵	۰/۱۲۳	۰/۳۵۱
سابقه داوری	۰/۰۱۵	۰/۳۲۸	۰/۰۱۷	۰/۱۱۲	۰/۱۴۵
وضعیت تأهل	**۰/۵۶۸	*۰/۴۲۷	۰/۰۶۵	۰/۱۰۵	۰/۰۵۶
درجه	۱/۰۰	۰/۱۱۴	۰/۱۱۶	۰/۱۸۷	۰/۱۶۲
فرسودگی عاطفی	۱	**۰/۶۳۷	۰/۲۴۰	**۰/۵۰۲	۰/۰۷۶
فرسودگی جسمی	**۰/۶۳۷	۱	۰/۲۷۵	**۰/۵۵۲	۰/۱۳۱
فرسودگی نگرشی	۰/۲۴۰	۰/۲۷۵	۱	**۰/۸۳۶	۰/۳۵۲
فرسودگی شغلی	**۰/۵۰۲	**۰/۵۵۲	**۰/۸۳۶	۱	*۰/۴۵۰
میزان استرس	۰/۰۷۶	۰/۱۳۱	۰/۳۵۲	*۰/۴۵۰	۱

* رابطه در سطح ۰/۰۵ معنی دار است.

** رابطه در سطح ۰/۰۱ معنی دار است.

- در بررسی عامل استرس از حداکثر نمره ممکن ۱۰۰، میانگین استرس داوران ملی برابر با ۷۸/۹۴ و داوران بین المللی برابر با ۷۲ بود که بررسی استرس داوران به تفکیک درجه، سن، سابقه داوری و ... و بررسی آن با متغیرهای تحقیق به ترتیب در جداول ۱ و ۲ ذکر شده است.

- در بررسی منابع استرس داوران در مجموع داوران ملی و بین المللی حاضر در لیگ برتر فوتبال ایران، به ترتیب اهمیت منابع زیر را موجب استرس در هنگام داوری دانستند: ۱- عدم آمادگی جسمانی مناسب با میانگین (۸)، ۲- حمله های فیزیکی در جریان بازی از طرف بازیکنان و مربیان با میانگین ۷/۸۶، ۳- صدمات ناشی از حمله ها و تعرضات تماشاچیان ۷/۸۰، ۴- تصمیمات اشتباه یا جدال برانگیز ۷/۶۳، ۵- بازی ناجوانمردانه ۷/۱۳، ۶- ترس از آسیب دیدگی ۷/۰۳، ۷- تعرض و بدرفتاری بازیکنان ۶/۸۰، ۸- تعرض و بدرفتاری مربیان ۶/۶۶، ۹- ترس از شکست در داوری ۶/۴۶، ۱۰- تعرض و بدرفتاری تماشاچیان ۶/۱۶، ۱۱- حضور ناظر در ورزشگاه ۵/۵۰، ۱۲- حضور رسانه های جمعی و خبرنگاران ۵/۳۳. (شکل ۳).

شکل ۳. منابع استرس داوران ملی و بین المللی ایران

- نتایج نشان داد درجه داوری بر میزان استرس داوران ایران تاثیر داشت، اما معنی دار نبود.

- بین سابقه داوری و میزان استرس داوران ایران ارتباط خطی مثبت و معنی داری یافت شد ($P < 0/001$) و

$$r = 0/750.$$

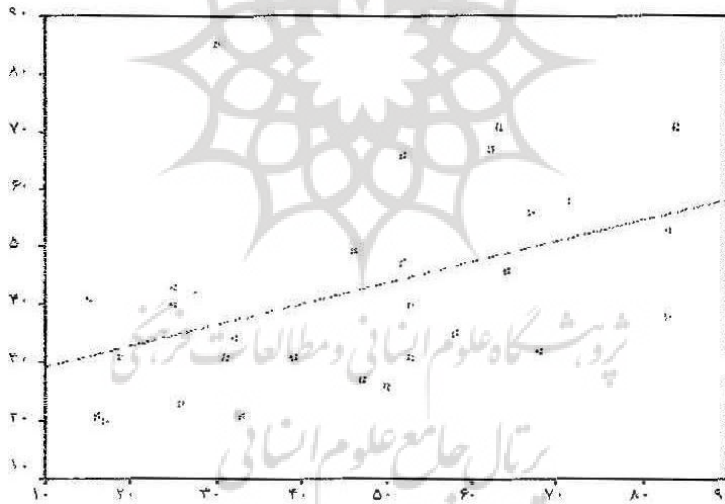
- بین فرسودگی جسمی و فرسودگی عاطفی داوران ملی و بین المللی ایران در سطح $0/01$ ارتباط معنی داری وجود داشت ($r = 0/637$).

- بین میزان فرسودگی ناشی از قضاوت داوران ملی و بین المللی حاضر در لیگ برتر فوتبال ایران و میزان استرس آنان در سطح $0/05$ رابطه معنی داری وجود داشت ($r = 0/450$ و $P < 0/013$)

براین اساس معادله رگرسیونی زیر ارائه شد :

$$\text{میزان استرس} = 0/362 + 25/75 \times \text{فرسودگی شغلی}$$

بر اساس فرمول اگر میزان استرس داور برابر با ۵۰ باشد، این فرد فرسودگی میانگینی برابر با ۴۳/۸۵ خواهد داشت.

میزان استرس

شکل ۴. رگرسیون خطی بین میزان استرس و فرسودگی داوران ملی و بین المللی ایران

در مجموع عوامل ایجاد کننده استرس نیز سه عامل عدم آمادگی جسمانی مناسب ($r = 0/531$)، حمله های فیزیکی در جریان بازی از طرف بازیکنان و مربیان ($r = 0/506$) و صدمات ناشی از حمله ها و تعرضات

تماشاچیان (۰/۴۳۲ = τ)، دارای بیشترین رابطه با فرسودگی داوران ملی و بین المللی حاضر در لیگ برتر فوتبال ایران داشتند.

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان دهنده میزان به نسبت بالای استرس و فرسودگی در داوران ملی و بین المللی ایران است. تفکیک نمره استرس و فرسودگی بر اساس سطوح مختلف سنی، تحصیلاتی، درآمد و درجه، اختلاف معنی داری را نشان نداد. پرور^۱ (۲۰۰۴) در بررسی ارتباط بین فرسودگی شغلی با سن و تجربه کارمندان، به ارتباط معنی داری دست نیافت. والی^۲ و همکارانش (۱۹۹۲) در بررسی عوامل محیطی و فردی پیش بینی کننده فرسودگی مربیان بین سابقه مربیگری و فرسودگی آنان رابطه ای نیافتند. این مسئله گویای فراگیر بودن میزان استرس و فرسودگی در داوران ملی و بین المللی ایران است.

در این راستا بررسی منابع استرس نشان داد داوران ملی و بین المللی ایران به دلایل مختلف استرس زیادی هنگام قضاوت دارند که ترس از عدم آمادگی جسمانی مناسب اولین منبع ایجاد استرس در داوران ملی و بین المللی ایران بود. این یافته با نتایج تحقیق فرناندز و سیلوا (۲۰۰۷) و ماسون و لاول (۲۰۰۰) مبنی بر اینکه آمادگی جسمانی داوران تأثیر بسزایی بر عملکرد داوران فوتبال دارد، تطبیق دارد. فاجین^۳ (۱۹۹۶) نیز نشان داد مهارتهای شغلی بر میزان استرس تأثیر معنی داری دارد.

بررسی منابع استرس نشان داد ترس از حمله های بازیکنان و مربیان و صدمات ناشی از حملات و تعرضات تماشاچیان از دیگر منابع با اهمیت در ایجاد استرس در جامعه مورد نظر بود که با نتایج تحقیقات کایسیدیس و همکاران (۱۹۹۷)، فولکسون و همکاران (۲۰۰۲) و دهمن (۲۰۰۵) همخوانی دارد. فلکسون، نیبرگ، آرچر و نورلندز^۴ (۲۰۰۲) عوامل ایجاد کننده استرس و پرخاشگری طی مسابقات فوتبال را از دیدگاه ۱۰۷ داور استانی بررسی کردند. منابع استرس و پرخاشگری به ترتیب عبارت بودند: بازیکنان فوتبال، مربیان و تماشاچیان. نتایج تحت تأثیر سن، بینش و درجه داوران بود. داوران جوان استرس بیشتر و داوران بینش انگیزش کمتر و عملکرد بدتری نسبت به داوران خوش بین داشتند.

1 - Brewer

2 - Vealey

3 - Fagin

4 - Folkesson , Nyberg, Archer, and Norlander

نوئل و همکاران (۲۰۰۲) و بالمر و همکارانش (۲۰۰۶) تأثیر صدای جمعیت بر داوران فوتبال را بررسی کردند و نشان دادند که افزایش اضطراب و استرس در داوران با صدای تماشاچیان و تصمیمات بی ثبات داور ارتباط دارد (الن، نوئل، احمد و بالمر، ۲۰۰۶) که در راستای نتایج مذکور است.

نتایج به دست آمده، از تجزیه و تحلیل رگرسیونی بر تأثیر بالقوه استرس بر فرسودگی داوران حاضر در لیگ برتر ایران، تأکید و استرس را پیش‌بینی مناسبی برای فرسودگی ناشی از قضاوت معرفی کرد. در این راستا هنریکس و همکاران (۲۰۰۰) استرس و فرسودگی شغلی در مربیان ورزشی را در دانشگاه‌ها بررسی کردند که نتایج آنان مؤکد مدل نظریه استرس و فرسودگی اسمیت^۱ بود، به این معنا مربیانی که از حمایت اجتماعی کمتری برخوردار بوده و شرایط کاری سخت‌تری داشتند، نمره‌های استرس بالاتری را کسب کردند که این نمره‌ها با افسردگی، تخلیه عاطفی و فرسودگی آنان ارتباط داشت.

در همین مورد کلی^۲ و همکاران وی (۱۹۹۹)، کلی و گیل^۳ (۱۹۹۳) و رادک و اسمیت^۴ (۲۰۰۴)، ارتباط فرسودگی شغلی و استرس در بین مربیان ورزشی را بررسی کردند که با نتایج تحقیق حاضر در مورد وجود ارتباط معنی‌دار بین این دو مؤلفه، همسوست. تنن باوم^۵ و همکارانش (۲۰۰۳) با بررسی پاسخ افراد به استرس در محیط‌های ورزشی، دریافته‌اند افرادی که با موقعیت‌های استرس‌زای بیشتری مواجه شده بودند، وارد سازگاری منفی شده و در نتیجه به تحلیل رفتگی رسیده بودند. تاشمن^۶ (۲۰۰۵) در بررسی تحلیل رفتگی مربیان دانشگاهی و پیتراسزاک^۷ (۲۰۰۶) در بررسی تحلیل رفتگی ورزشکاران نیز این یافته‌ها را تایید کردند. با توجه به تأثیرات بالقوه استرس بر کارایی، بهره‌وری و عملکرد داوران و تحت تأثیر قرار گرفتن کیفیت و کمیت مسابقات فوتبال کشور، جا دارد مسئولان فدراسیون فوتبال جمهوری ایران به ویژه کمیته داوران این فدراسیون به این مسئله بیش از پیش توجه کنند. ایجاد، طراحی و توسعه دوره‌های آموزشی قوی مدیریت استرس برای داوران به منظور مواجهه و گذر از موقعیت‌های استرس‌زا مانند اعتراض تماشاچیان پیشنهاد می‌شود.

حضور مربیان بدنساز ویژه داوران در سطوح ملی و بین‌المللی ضروری به نظر می‌رسد. ارتباط موجود بین مؤلفه‌های فرسودگی جسمی و فرسودگی عاطفی و فرسودگی جسمی شدید در داوران، بیش از پیش مؤکد این مطلب است.

1 - Smith's theoretical model of stress and burnout

2 - Kelley

3 - Kelley & Gill

4 - Raedeke & Smith

5 - Tenenbaum

6 - Tashman

7 - Pietraszuk

پیشنهاد می شود مسئولان و محققان عرصه ورزش به مسئله فرهنگ سازی در بازیکنان و تماشاچیان توجه ویژه ای داشته باشند و در نتیجه داوران را تا حد ممکن از گزند مسائل حاشیه ای به ویژه تعرض و بدرفتاری تماشاچیان و مربیان و ... محفوظ دارند.

کمبود نشر مطالب علمی مربوط به داوری در نشریات ورزشی ایران مشهود است و حمایت از پژوهش های مربوط به داوری در کشور ضروری به نظر می رسد.

منابع و مأخذ

۱. غفوریان، هما. "عوامل استرس زا در مدیران". ماهنامه علمی - آموزشی تدبیر، سال ۱۳۷۷، ص ۳۷-۳۸.
۲. کشتی دارد، محمد؛ خبیری، محمد؛ اسدی، حسن؛ کاظم نژاد، انوشیروان. (۱۳۸۰). "بررسی منبع کنترل در مدیران دانشکده ها و گروه های تربیت بدنی و غیرتربیت بدنی دانشگاه های آموزش عالی کشور". نشریه حرکت، شماره ۹، صص: ۴۱-۳۱.
۳. گودرزی، محمود؛ کشتی دار، محمد. (۱۳۸۱). "ارتباط بین مشخصات فردی با تحلیل رفتگی مدیران دانشکده ها و گروه های تربیت بدنی و غیرتربیت بدنی دانشگاه های آموزش عالی". نشریه حرکت شماره ۱۳، صص: ۵۳-۴۵.
۴. وینبرگ، روبرت، ریچاردسون، پگی آ. (۱۳۸۱). "روان شناسی داوری". ترجمه سیروس چوپینه، تهران، امید دانش.
5. Anshel, H., Weinberg, & Rovert S. (1996). "Coping with acute stress among American and Australian Basketball referees". *Journal of Sport Behavior*, Vol . 19.
6. Balmer, N.J. Nevill, A, M., Lane , A.M ., Ward, P Williams, M.A. & Fairclough, S.A. (2006). "Influence of crowd Noise in soccer on soccer refereeing consistency", *Paper submitted for publication* .
7. Coakley, J. (1992). "Burnout among adolescent athletes : A personal failure or social problem". *Sociology of Sport Journal* , 9, PP:271-285.
8. Dunning, E. (1999). "Sport matters : Sociological studies of sport, Violence and civilization", London : Routledge.

9. Da Silva, A.I., & Fernandez, R. (2007). "Dehydration of Football referees during a match". *Br. J. Sports Med.* 2007, Vol. 37, PP:502-506. Available from : <http://bjsm.bmj.com/cgi/content/full/37/6/502#BIBL>.
10. Dohmen, D. (2005). "Social pressure influences decisions of individuals : Evidence from the behavior of Football referees". *IZA Discussion Paper no 1595*.
11. Feiman, M., Nyberg, C., Norlander, & Torsten (2004). "Threats and aggression directed at soccer referees: An Empirical phenomenological psychological Study". *The Qualitative report, Volum 9, Number 4, and December 2004* , PP:652-672. Available from : <http://www.nova.edu/ssw/OR/OR9-4/friman.pdf>.
12. Folkesson, P., Nyberg, C., Archer, T., & Norlander, T. (2002). "Soccer referees experience of threat and aggression : Effects of age, Experience, and life orientation on outcome of coping strategy", *aggressive behavior*, 28(4), PP:317-327.
13. Hall. E. (2004). "Nurse Burnout in a high stress healthcare environment". *Prognosis Better than expected*.
14. Helsen, W., & Bultynck, J.B. (2004). "Physical and perceptual – cognitive demands of top-class refereeing in association Football", *Journal of Sports Sciences. Volume 22, Number 2/ February 2004*. PP:179-189.
15. Hendrix, A.E., Acevedo, E. & Edward Hebert (2000). "An examination of stress and Burnout in certified athletic trainers at division I-A Universities", *Journal of Athletic training* 2000; 35(2); PP:139-144. Available from : www.Journalofathletictraining.org .
16. Kaissidis, Rodafinos, A., Anshel, M.H. & Porter, A (1997). "Personal and situational factors that predict coping strategies for acute stress among basketball referees". *Journal of Sports Sciences, Volume 15, Number 4, 1 July 1997*, PP:427-436 (10).
17. Kelley, B.C., Eklund, R.C., & Ritter-Taylor, M. (1999). "Stress and burnout among collegiate tennis coaches". *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 21 , PP:113-130.
18. Kelley, B.C., & Gill, D.L. (1993). "An examination of personal-situational situational variables, stress appraisal, and Burnout in collegiate teacher-coaches", *research Quarterly for Exercise and Sport*, 64, PP:94-101.

19. Lai, C., & Wiggins, S. (2003). "Burnout perceptions over time in NCAA division I Soccer players", *International Sports Journal*, 7, PP:120-127.
20. Leicht, A.S. (2004). "Cardiovascular stress on an Elite basketball referee during National competition", *Br J Sports Med*, 2004; 38:e10. Available from ; <http://www.bjsportmen.com/cgi/content/full/38/4/e10> doi : 10.1136/bjism.2003.006908.
21. Mason, C., & Lovell, G. (2000). "Attitudes, expectations and demands of English premier league Football association referees", *Football studies*, Vol.3, No. 2.
22. Messner, M. (1992). "Power at play ; Sports and the problem of masculinity. Boston : Beacon press.
23. Nevill, A., Balmer, N., & Williams, A (2002). "The influence of crowd noise and experience upon refereeing decisions in Football", *Psychology of Sport and Exercise*, 3; PP:216-2727.
24. Rainey, David W. & Hardy, L (1999). "Sources of stress, Burnout and intention to terminate among rugby union referees", *Journal of Sports Sciences*, Vol. 17, No.10 / October 1, 1999, PP:797-806. Available from : www.getcited.org/mbrx/pt/99/MBR/11058631-95K.
25. Lane, A.M., Nevill, A., Ahmad, N., & Balmer, N. (2006). "Soccer referee decision – making : Shall I Blow the whistle?" *Journal of Sport Sciences and Medicine* (2006) 5, 243-253. <http://www.jssm.org>.
26. Lai, C., & Wiggins, S. (2003). "Burnout perceptions over Time in NCAA division Isoccer players". *International sports Journal*, 7, PP:120-127.
27. Lidbom, P.P., & Priks, M (2007). "Behavior under social pressure: Empty Italian stadiums and referee bias". CESifo working paper No. 1960. Available from : <http://www.CESifo-group.de>.
28. Messner, M. (1992). "Power at play : Sports and the problem of masculinity", Boston : Beacon Press.
29. Pietrazuk, T.K. (2006). "Burnout in Athletics : a Test of Self-Determination Theory", Full thesis submitted in fulfillment of the requirements for master of science in sport psychology dept, Texas tech University.

30. Raedeke, T.D. & Smith, A.L.(2004). "Coping resources and athlete burnout : An Examination of stress and mediated and moderation hypotheses ", *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 26, PP:525-541.
31. Smith, R. (1986). "Toward a cognitive – Affective model of athletic Burnout", *Journal of Sport Psychology*, 8, PP:36-50.
32. Tashman, L.S . (2005). "The relationship between perfectionism and burnout in coaches", full thesis submitted in fulfillment of the requirement for the degree master of science in educational psychology department of educational psychology and learning system. College of education, Florida state Univ.
33. Tenenbaum, G., Jones, C.M. Kitsantas, A., Sacks, K.N., & Berwick, J.P. (2003). "Failure adaptation : An investigation of the stress response process in sport". *Intl Journal of Sport Psychology*, 34, PP:27-62.
34. Vealey, R., Udry, E., Zimmerman, V., & Soliday, J. (1992). "Intrapersonal and situational predictors of coaching burnout", *Journal of Sport & exercise Psychology*, 14, PP:40-58.
35. Watson, R., Deary, I., Thompson, D., & Li, G. (2007). " A Study of stress and burnout in nursing students in Hong Kong : A questionnaire survey", *International Journal of Nursing Studies*. Doi : 10.1016/j.ijnurstu. 2007. 11.003.